

Petr Liška*

LIST NÁKLADNÍ A LIST NÁLOŽNÝ V PROMĚNÁCH DOBY

Consignment Note and Bill of Lading in the Changes of Time

Vážený pane profesore, milý Jožko,

přeji vše nejlepší, hodně zdraví a spokojenosti do dalších let. Jsem obzvláště velmi rád, že jsem mohl přispět do této Pocty.

Abstrakt

Príspevek zkoumá právní úpravu nákladního listu a náložního listu především v právních kodexech platných na území našeho státu. V příspěvku je porovnávána míra a obsah právní regulace, pojetí jednotlivých institutů a práva a povinnosti smluvních stran souvisejících s těmito dokumenty. Zároveň se přihlíží i ke specifikům právní regulace v železniční nákladní dopravě.

Klíčová slova

Nákladní list; náložný list; přepravní smlouva.

Abstract

The article examines the legal regulation of the consignment note and the bill of lading, especially in the legal codes valid in the territory of the Czech Republic. The article compares the extent and content of legal regulation,

---

* Doc. JUDr. Petr Liška, Ph.D., LL.M., Katedra obchodního práva, Právnická fakulta, Universita Karlova, Praha / Department of Commercial Law, Faculty of Law, Charles University, Prague, Czech Republic / Email: liskap@prf.cuni.cz / ORCID: 0000-0001-8998-4680

the concept of individual institutes and the rights and obligations of the parties related to these documents. At the same time, the specifics of legal regulation in rail freight transport are taken into account.

Keywords

Consignment Note; Bill of Lading; Contract of Carriage.

1 Úvod

Platná právní úprava ObčZ rozlišuje mezi nákladním listem a náložným listem. Výslovně tak činí v § 2566 odst. 3 ObčZ, z něhož vyplývá, že vedle náložného listu může být vydán i nákladní list. Zatímco náložný list je upraven § 2572 až 2577 ObčZ, nákladní list právní úprava obsažená v občanském zákoníku blíže nikterak nevymezuje. Jde o pojetí příznačné pro právní regulaci závazku z přepravních smluv v našem právním řádu, nebo se právní regulace změnila postupem doby? Především na tyto otázky jsem se zaměřil v následujícím příspěvku.

2 Léta 1918–1950

2.1 Všeobecný obchodní zákoník

Právní úprava nákladní smlouvy byla obsažena zejména v člancích 390 až 421 všeobecného obchodního zákoníku (uváděný zákonem č. 1/1863 ř. z. z.); články 422 až 431 upravovaly zvláště železniční nákladní smlouvu.

Právní úprava všeobecného obchodního zákoníku nedefinovala nákladní smlouvu, ale pojednávala o povozníkovi (dovozník, Frachtführer). Povozník¹ byl definován článkem 390 všeobecného obchodního zákoníku jako ten, kdo po živnostensku provádí dopravu nákladu na souši nebo na řekách a vodách vnitrozemských. Článek 420 všeobecného obchodního zákoníku stanovil, že kupec, jehož obyčejný obchodní provoz se nevztahuje na provádění nákladních smluv, převezme v jednotlivém případě provedení dopravy nákladu po souši neb na řekách a vodách vnitrozemských, použití jest ustanovení tohoto titulu také pro takovouto smlouvu. Tím byla úprava rozšířena

¹ Některé prameny uvádějí pojem dovozník (např. HERMANN-OTAVSKÝ, K.H. *Všeobecný zákoník obchodní a pozdější normy obchodního práva v zemích historických, díl 1*. Praha: Československý kompas, tiskařská a vydavatelská akc. spol., 1929, s. 423).

i na závazky ze smluv uzavíraných kupci. Soudobá odborná literatura² soudila že pojem povozníka je možno definovat širěji, tj. do něj zahrnout i kupce, který pouze v jednotlivém případě dopravu provádí. Zároveň bylo konstatováno, že každý povozník je kupcem dle obchodního zákoníku.

2.1.1 List nákladní

Z tehdejší právní úpravy smlouvy nákladní ve všeobecném obchodním zákoníku vyplývalo, že v právním poměru nákladním byly vydávány dva druhy listin.

Jednak šlo o list nákladní (dovozní, Frachtbrief, lettre de voiture), jehož obsahové náležitosti předepisoval článek 392 všeobecného obchodního zákoníku. Vedle toho byl vydáván i list nakládací nebo též náložný, který byl vydáván jako cenný papír.

Právní regulace nákladního listu byla obsažena v článku 391 všeobecného obchodního zákoníku, podle něhož byl list povozní čili nákladní důkazem o smlouvě mezi povozníkem a odesílatelem. Povozník mohl žádat, aby mu byl vydán list nákladní. Z tehdejší právní úpravy vyplývalo, že obecná smlouva nákladní byla smlouvou konsenzuální a právní předpis pro ni nestanovil žádnou formu. Vystavení nákladního listu nebylo podstatnou náležitostí nákladní smlouvy podle všeobecného obchodního zákoníku.

Článek 392 všeobecného zákoníku obchodního stanovil náležitosti nákladního (povozního) listu. Podle tohoto ustanovení nákladní list obsahoval:

- označení zboží podle povahy, množství a značek;
- jméno a bydliště povozníkovy;
- jméno odesílatelovy;
- jméno toho, jemuž náklad má býti dodán;
- místo, kde se má zboží dodat;
- ustanovení o povozném;
- místo a den, kdež list ten byl vydán;
- zvláštní úmluvy, kteréž strany snad ještě o jiné kusy spolu učinily, jmenovitě, kdy se má zboží dovézti a jaká náhrada se má dáti v případě opožděného dodání.

² VÁŽNÝ, F. *O nejdůležitějších listinách užívaných při nákladní smlouvě*. Brno: Barvič & Novotný, Knihkupectví Právnické fakulty Masarykovy univerzity, 1924, s. 1.

Náležitosti uvedené v článku 392 všeobecného obchodního zákoníku neměly povahu podstatných náležitostí nákladního listu. Jejich účelem bylo upřesnit obsah nákladní smlouvy. K tomu, aby mohl nákladní list sloužit jako důkaz o smlouvě mezi povozníkem a odesilatelem, musel obsahovat především vymezení předmětu povozníkovy plnění ve smyslu smlouvy nákladní (zboží náležitě určené, dopravu tohoto zboží, určení příjemce a případně i plnění odesilatele).³

Zároveň tím, že byl obsah nákladního listu otevřený (nikoli skrytý) povozníkovi i dalším osobám provádějícím dopravu, umožnil uskutečňovat přepravu převzatého nákladu dle dohody.

Nákladní list vydával odesílatel povozníkovi na jeho žádost. Nákladní list nemusel být podepsán odesílatelem, protože by to ztěžovalo obchodní jednání, pokud by měl v každém jednotlivém případě odesílatel nákladní list podepsat. Soudobá odborná literatura poznamenávala, že plně postačilo, pokud nákladní list obsahoval jméno odesílatele.⁴

Nákladní list se vystavoval při sjednání nákladní smlouvy, popřípadě před započítáním dopravy povozníkem. Nákladní list provázel zboží na cestě a po doručení zboží na místo určení se nákladní list odevzdával příjemci (článek 406 všeobecného obchodního zákoníku). V té době byl považován v podstatě za otevřený dopis odesílatele určený příjemci, kterému právní předpis přiznával povahu důkazu o smlouvě mezi povozníkem a odesílatelem. Nebyl však jediným možným důkazem o vzniku a existenci smlouvy nákladní, neboť v případném civilním soudním procesu bylo možné použít i jiné důkazní prostředky.

Železniční nákladní smlouva byla právní úpravou považována za určitý druh nákladní smlouvy; platila pro ni jen některá odchylná ustanovení vyplývající ze zvláštní povahy dopravované věci.

Podle § 61 odst. 1 železničního dopravního řádu (byl vydán jako vládní nařízení č. 203/1921 Sb. z. a n.) byla nákladní železniční doprava sjednána, jakmile výpravna přijala k přepravě zboží a nákladní list. Jako důkaz přijetí zboží k přepravě bylo vytištěno na nákladní list denní razítko výpravny.

³ VÁŽNÝ, 1924, op. cit., s. 16.

⁴ Ibid., s. 17.

Úprava stanovila pravidlo, že nákladní list je třeba opatřit razítkem výpravny, nicméně v tehdejší odborné právní literatuře⁵ převládal názor, že absence razítka na nákladním listu nezabavuje tuto listinu povahy důkazu o vzniku a existenci smlouvy nákladní železniční.

Stejně právní účinky přiznávalo ustanovení § 61 odst. 3 železničního dopravního řádu železničnímu nákladnímu listu, opatřenému v souladu s článkem 8 odst. 3 mezinárodní úmluvy bernské razítkem výpravny.

Železniční nákladní list poskytoval důkaz o tom, že došlo ke sjednání železniční nákladní smlouvy, aniž by tím byl vyloučen důkaz opaku. Důkazní moc této listiny byla železničním dopravním řádem omezena. Podle § 61 odst. 4 tohoto řádu byly u zboží naloženého odesílatelem údaje nákladního listu o váze a počtu kusů průkazné pouze tehdy, pokud železnice převážila nebo přepočítala kusy a osvědčila to v nákladním listu. Pokud železnice neprovedla převážení nebo přepočítání, musil odesílatel (případně příjemce) prokázat uvedenou váhu či množství jiným způsobem.

Obsah železničního nákladního listu vymezil železniční dopravní řád v § 1 čl. 48.

Odesílatel byl povinen zapsat do nákladního listu:

- jméno a bydliště příjemce. Jako příjemce bylo lze označit pouze jedinou osobu nebo firmu. Adresy, které neudávaly jména příjemce, ale uváděly jako „na řad...“ nebo „držiteli duplikátu nákladního listu (příjímacího listu)“, nebyly přípustné;
- stanici nebo pobočnou výpravnu, až do které má být zboží přepraveno (stanici určení);
- zboží podle jeho obsahu, u kusového zboží též znamení (značku a číslo), nebo místo znamení adresu příjemce, počet kusů a obal. Železnice mohla žádat i u vozových nákladů označení obalu, a dovozovala-li povaha zboží, i údaj o počtu kusů;
- vlastnickou značku, řadu a číslo vozu, pokud nakládal zboží odesílatel;
- podrobný výpočet průvodních listin vyžadovaných úřady celními, berními, finančními nebo policejními nebo jinými správními, byly-li připojeny k nákladnímu listu;

⁵ VÁŽNÝ, 1924, op. cit., s. 48.

- místo a den napsání nákladního listu;
- podpis jménem nebo firmou s přesným údajem obydli, bylo umožněno připojit telegramní adresu nebo číslo telefonu, jako odesílatel mohla být uvedena pouze jediná osoba.

Ust. čl. 392 všeobecného obchodního zákoníku stanovilo jméno odesílatele jako pravidelnou součást nákladního listu. Železniční dopravní řád v čl. 48 § 1 požadoval nejen jméno, ale i podpis odesílatele jménem nebo firmou. Šlo o určité posílení železničního nákladního listu z hlediska jeho důkazní povahy.

Ust. čl. 48 § 2 železničního dopravního řádu obsahovalo výčet údajů, které odesílatel mohl navíc zapsat do nákladního listu. Účelem některých bylo zpřesnit údaje týkající se místa dodání, rychlosti přepravy, způsobu provedení přepravy, vykonání úředního řízení týkajícího se přepravovaného nákladu nebo způsobu komunikace v průběhu přepravy.

Za pozornost jistě stály požadavky uvedené v § 10 a 11 citovaného článku, jež spočívaly v povinnosti zapsat nebo vytisknout údaje do nákladního listu nesmazatelně a zakazovaly přepisování, přelepování, vymazávání nebo škrábání v nákladním listu. Úprava obsahu byla dovolena pouze škrtnutím, které odesílatel potvrdil podpisem.

Ust. čl. 49 železničního dopravního řádu stanovilo, že odesílatel ručil za správnost svých údajů a prohlášení v nákladním listu. Důsledkem této úpravy bylo, že jej postihovaly všechny následky vyplývající z toho, že uvedené údaje nebo prohlášení nejsou správné, přesné, úplné nebo že jsou napsány jinde než na místě určeném. Tato úprava byla mj. důsledkem toho, že odesílatel byl povinen vystavit nákladní list, čímž přijal závazek, ručiti za jeho správnost a úplnost, resp. odpovídat za škodu, jež železnici vznikla z nesprávných údajů v nákladním listu.

Vzhledem k tomu, že dle čl. 53 § 5 železničního dopravního řádu byla výpravna zboží povinna na odesílatelův návrh potvrdit přijetí zboží a uvést den, kdy bylo zboží přijato ku přepravě, na duplikát nákladního listu, který byl předložen spolu s nákladním listem a označen jako duplikát, mohl být duplikát považován i za vhodný důkaz ve formě kvitance železnice o přijetí zboží k přepravě.

Ust. čl. 103 § 4 železničního přepravního řádu stanovilo, že pokud chtěl u zboží uplatnit žalobou své nároky odesílatel, musel předložit mimo jiné duplikát nákladního listu, nebyl-li duplikát vydán nebo nemohl-li jej odesílatel předložit, byl povinen prokázat jinak svou oprávněnost.

V otázce, zda nákladní list je, či není cenným papírem, měla tehdejší odborná literatura jasno. Nákladní list za cenný papír považován nebyl, protože žádné z ustanovení článků smlouvy obchodní nečinilo závazek z nákladní smlouvy odvislý od nákladního listu a ani uplatňování práva nepodmiňovalo vlastnictvím tohoto listu.⁶

Z výše uvedeného se podává, že v tehdejší právní úpravě existoval rozdíl mezi železniční smlouvou nákladní a obecnou nákladní smlouvou záležející v tom, že nákladní smlouva dle všeobecného obchodního zákoníku byla neformálním kontraktem, který se sjednával pouze dohodou smluvních stran, zatímco pro železniční smlouvu nákladní byla požadována podle železničního dopravního řádu určitá forma, tj. vystavení nákladního listu železničního.

2.1.2 List náložný (nakládací)

Podle článku 413 všeobecného obchodního zákoníku si odesílatel a povozník mohli ujednat, že povozník mohl vydat odesílateli list náložný (nakládací). Právní úprava definovala náložný list jako listinu, kterou se povozník zavazuje k vydání zboží. Povožník tedy k vystavení náložného listu nebyl povinen vždy, ale pouze na základě dohody, která však mohla existovat i mlčky dle usance⁷. Byl-li náložný list na základě dohody smluvních stran vydán, byl odesílatel povozníkovi povinen na jeho žádost vydat opis náložného listu podepsaný odesílatelem. Lze soudit, že šlo o potvrzení existence závazku povozníka z náložného listu, a to jak vůči odesílateli, tak i vůči příjemci.

Náložný list byl ve dvacátých a třicátých letech dvacátého století vystavován především při dopravě na řekách (tzv. pozemní konosement, obdoba cenného papíru vydávaného při námořní dopravě).⁸

⁶ HERMANN-OTAVSKÝ, 1929, op. cit., s. 426; VÁŽNÝ, 1924, op. cit., s. 27.

⁷ Ibid., s. 28.

⁸ HERMANN-OTAVSKÝ, 1929, op. cit., s. 449.

Ustanovení článku 414 všeobecného obchodního zákoníku stanovilo následující náležitosti náložného listu:

- označení zboží podle povahy, množství a známek;
- jméno a bydliště povozníkovo;
- jméno odesilatelevo;
- jméno toho, jemuž anebo na jehož řad zboží dodáno býti má. Jím se rozumí odesílatel, jestliže náložný list byl vydán prostě na řad;
- místo dodání;
- ustanovení o povozném;
- místo a den, kdy list ten byl vydán.

Právní úprava vyžadovala, aby náložný list byl od povozníka podepsán, což odpovídalo povaze skripturní obligace. Lze soudit, že bez podpisu povozníka by listina nemohla být považována za cenný papír, byť by splňovala všechny ostatní stanovené náležitosti.⁹

Účelem náložného listu bylo sjednat příjemci od počátku právního poměru vzniklého na základě nákladní smlouvy samostatně a na dispozicích odesílatele nezávislé právo vůči povozníkovi na vydání zboží podle obsahu náložného listu, včetně možnosti zbožím volně disponovat, jestliže byl náložný list vystaven na řad odesílatele.

Náložný list byl cenný papír způsobilý k cirkulaci. Podle ustanovení článku 302 všeobecného obchodního zákoníku mohly být indosamentem převedeny, pokud zněly na řad i náložné listy povozníků. Podle ustanovení článku 303 všeobecného obchodního zákoníku indosamentem náložného listu na řad přecházela všechna práva z indosovaného papíru na indosatáře. Zavázaný mohl užítí jen takových námitek, které mu příslušely podle listiny samé nebo bezprostředně proti tomu, kdo byl žalobcem. Dlužník byl povinen plnit jen proti vydání kvitované listiny. Stejně tak stanovilo ustanovení článku 418 všeobecného obchodního zákoníku, podle kterého povozník byl povinen vydat zboží, jen když se mu vrátil list náložný, na kterém bylo potvrzeno, že zboží bylo předáno. Z ustanovení citovaného článku vyplýval transportní účinek indosamentu náložného listu. Na rozdíl od směnečného indosamentu nebyl však indosamentu náložného listu přiznán garanční účinek.

⁹ VÁŽNÝ, 1924, op. cit., s. 29.

Podle ustanovení článku 417 Všeobecného obchodního zákoníku byl k přijetí zboží při vystavení náložného listu na řad legitimován ten, komu mělo být zboží podle náložného listu vydáno, nebo ten, na koho byl náložný list indosamentem převeden.

Vážný uváděl, že „nakládací list reprezentuje skripturní obligaci. Právo i závazek spec. u nakládacích papírů znejících na řad, lpí na nakládacím listu, jím vzniká, trvá, se převádí i zaniká [...] Věřitelem z nakládacího listu na určité jméno znejícího, jest pouze tato osoba, po případě její nástupce dle zásad obč. práv (cessionář, dědic apod.). Dovozník musí tu, chce-li býti zproštěn závazku, zkoušeti průkaz oprávněného detentora dotčeného papíru.

U nakládacího listu indosovatelného jest především rovněž určitá jmenovaná osoba (remitent) věřitelem – zní-li nakládací bez označení jména, prostě na řad, rozumí se touto osobou odesílatel – dále však i kdo nepřetržitou řadou indossací se prokáže jako vlastník nakládacího listu; při indossamentu in bianco se pokládá každý detentor dotčeného papíru za vlastníka...“¹⁰ Je zřejmé, že právní úprava i nauka se u náložného (nakládacího) listu přikláněly k pojetí obsaženém v právní regulaci směnek.

Náložným listem, který splňoval všechny požadavky zákonem stanovené, se zakládal samostatný, přímý právní poměr mezi povozníkem a příjemcem z nákladního listu, a to od okamžiku jeho vystavení. Povožníkův závazek vydat náklad k dopravě převzatý příjemci legitimovanému náložným listem, i právo povozníka na povozné, a stejně tak právo příjemce z nakládacího listu i závazek zaplatit povozníkovi se ve smyslu čl. 415 všeobecného obchodního zákoníku řídilo náložným listem. Ustanovení nákladní smlouvy nepojatá do náložného listu neměla právních účinků vůči příjemci nákladu. Pro právní poměr mezi povozníkem a odesílatelem však i po vydání náložného listu zůstal rozhodující obsah nákladní smlouvy, tj. případně nákladního listu.

Náložný list představoval i určitou modifikaci dispozičního práva odesílatele, popř. příjemce. Podle čl. 416 všeobecného obchodního zákoníku v případě, že povozník vydal náložný list, mohl vyhovět pozdějším pokynům odesílatele na vrácení nebo vydání nákladu jinému příjemce než náložným listem legitimovanému pouze tehdy, když se mu vrátil náložný list.

¹⁰ VÁŽNÝ, 1924, op. cit., s. 31.

3 Léta 1950–1964

3.1 Zákon č. 141/1950 Sb. občanský zákoník

3.1.1 Nákladní list

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník (dále též „střední občanský zákoník“) upravoval v části čtvrté smlouvu nákladní (§ 474 až 484). Podle § 474 středního občanského zákoníku se smlouvou nákladní dopravce zavazoval odesílateli, že za úplaty provede dopravu věci a vydá ji určenému příjemci. Ust. § 475 středního občanského zákoníku stanovilo, že dopravce je oprávněn žádat, aby mu odesílatel vydal písemné potvrzení o objednavce dopravy (nákladní list). Právní úprava smlouvy nákladní navazovala regulaci smlouvy zasilatelské. Ust. § 462 středního občanského zákoníku stanovilo, že smlouvou zasilatelskou se zavazuje zasilatel příkazci, že mu na jeho účet, avšak vlastním jménem, obstará dopravu věci. Dle § 463 středního občanského zákoníku byl zasilatel oprávněn žádat, aby mu byl dán příkaz k obstarání dopravy písemně (zasílatelský list).

Důvodová zpráva osnovy středního občanského zákoníku k nákladnímu listu uvedla, že je normován v souladu s úpravou zasilatelského listu i s úpravou dosavadní jako listina o uzavřené smlouvě dopravní, která provází náklad a po skončení dopravy se odevzdává tomu, komu je náklad určen, tj. příjemci. Zavedení zasilatelského listu bylo v důvodové zprávě zdůvodněno tím, že udělením příkazu ve formě zasilatelského listu, v němž bude pamtováno na všechny podmínky a zvláštnosti požadované dopravy, zabrání obtížným sporům, jež by jinak mohly vzniknout z nesprávného pochopení příkazu. Zasilatelský list, stejně jako list nákladní, nebyl upraven jako cenný papír, nýbrž jako důkazní listina o uzavřené smlouvě.¹¹

3.1.2 Náložný list

Právní úprava středního občanského zákoníku obsahovala i úpravu náložného listu. Podle § 476 citovaného zákoníku mohlo být také ujednáno, že dopravce vydá odesílateli náložný list. Náložný list byl zákonem

¹¹ *Občanský zákoník*. Praha: Orbis, Knihnice ministerstva spravedlnosti, 1951, s. 289 a násl.

specifikován jako cenný papír, obsahující závazek dopravcův vydat náklad tomu, kdo náložný list předloží a potvrdí na něm přijetí nákladu.

Ust. § 477 středního občanského zákoníku stanovilo obsah náložného listu. Náložný list dle tohoto obsahoval:

- označení nákladu podle povahy, množství a značek;
- jméno odesilatele;
- jméno a bydliště (sídlo) dopravce;
- jméno osoby, které nebo na jejíž řad má být náklad dopraven;
- místo dodání;
- místo a den vystavení;
- ustanovení o dovozném;
- podpis dopravce.

Šlo o podstatné náležitosti náložného listu, zároveň však bylo možno do náložného listu uvést i jiné skutečnosti podle povahy případu.

Z citované úpravy vyplývaly jednak obsahové náležitosti cenného papíru, jednak i právo vydávat náložný list jako cenný papír na řad nebo na jméno. Náložný list tak obsahoval právo na vydání nákladu. Zároveň jeho majitel byl dle § 478 středního občanského zákoníku oprávněn k udělení nových příkazů dopravci ohledně provedení dopravy nákladu.

V době, kdy nabyt účinnosti střední občanský zákoník, platil železniční přepravní řád vydaný vládním nařízením č. 1/1946 Sb., ve znění pozdějších předpisů, který normoval nákladní list pro přepravu po železnici. Podle čl. 47 § 1 tohoto řádu byl odesílatel povinen odevzdat s každou zásilkou zboží nákladní list, který ji doprovázel; vzor nákladních listů předepsala příloha B.

Čl. 48 železničního přepravního řádu pak stanovil obsah nákladního listu. Odesílatel byl povinen zapsat do nákladního listu:

- stanici nebo pobočnou výpravnu, až do které měla být zásilka přepravena (stanici určení);
- přesnou adresu příjemce. Jako příjemce mohla být zapsána pouze jediná osoba fyzická nebo právnická, jediná firma nebo orgán veřejné služby;

- označení zboží, které zásilka obsahuje, u kusových zásilek též znamení (značku a číslo) nebo místo znamení poznamenati, že kusy jsou označeny adresou příjemcovou, pak počet kusů a druh obalu;
- svou přesnou adresu a podpis.

Jako odesílatel mohla být označena pouze jediná osoba fyzická nebo právnická, jediná firma nebo orgán veřejné služby.

Úpravu nákladního listu obsahovaly i pozdější železniční přepravní řády vydané nařízením vlády Československé republiky č. 2/1952 Sb. a nařízením vlády Československé republiky č. 37/1954 Sb.

4 Léta 1964–1991

Nová koncepce úpravy právních vztahů v podmínkách státního plánovaného hospodářství se projevila v šedesátých letech dvacátého století rozčleněním právní regulace mezi ObčZ 1964, hospodářský zákoník (zákon č. 109/1964 Sb.) a zákoník mezinárodního obchodu (zákon č. 101/1963 Sb.). Všechny tři zákony upravovaly nákladní přepravu pro určité právní vztahy.

4.1 Občanský zákoník č. 40/1964 Sb. (do roku 1991)

ObčZ 1964 reguloval nákladní přepravu v § 312 až 318 pro občana jako odesílatele. Ust. § 312 ObčZ 1964 stanovilo právo občana na to, aby mu dopravce za přepravné zásilku přepravil do určeného místa a vydal ji určenému příjemci. Odesílatel (občan) byl povinen dopravci na požádání objednávku přepravy písemně potvrdit. I dopravce byl povinen na požádání odesílatele převzetí zásilky písemně potvrdit. Zákonná úprava se tedy o nakládacím listu nebo náložném listu výslovně nezmiňovala.

Důvodová zpráva k osnově zákona v souvislosti s přepravními službami uvedla, že vzhledem k rozmanitosti a mnohotvárnosti přepravních služeb mohly být v návrhu zákona upraveny jen základní zásady, přičemž podrobnější úprava byla ponechána jednotlivým přepravním řádům, které budou vydávány podle povahy a druhů dopravních organizací (železnice, ČSAD, letecká a lodní přeprava apod.). Ust. § 319 ObčZ 1964 stanovilo, že podrobnější úpravu osobní a nákladní přepravy stanoví zvláštní přepravní předpisy, zejména přepravní řády a tarify. V rámci této úpravy bylo dovoleno převzít

do přepravních řádů i ustanovení platná v mezinárodní přepravě pro přepravu vnitrostátní.

4.2 Hospodářský zákoník

Zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník, upravoval v části deváté hospodářské závazky v přepravě. Ust. § 333 hospodářského zákoníku stanovilo, že úprava této části se vztahovala na nákladní přepravu prováděnou pro socialistické organizace (přepravce) dopravními nebo jinými k tomu oprávněnými organizacemi (dopravci) s výjimkou přeprav, pro něž platily mezinárodní úmluvy. Na přepravu námořní a leteckou se ustanovení této části vztahovala jen pokud právní předpisy nestanovily jinak.

Dle § 336 hospodářského zákoníku přepravní smlouva vznikla převzetím zásilky k přepravě; převzetí se potvrzovalo na přepravní listině. Pokud tak stanovily přepravní řády, vznikla přepravní smlouva již dohodou o podmínkách přepravy; v tomto případě byl dopravce povinen na žádost přepravce písemně potvrdit převzetí zásilky. Dle § 337 tohoto zákona se přepravní smlouvou dopravce zavazoval odesílateli, že přepraví zásilku do určeného místa a vydá ji oprávněnému příjemci, nebo že provede přepravu v dohodnutém rozsahu a za stanovených podmínek. Dopravce byl povinen provést přepravu s odbornou péčí a ve stanovených lhůtách. Odesílatel se zavazoval spolupůsobit podle přepravních řádů a za přepravu zaplatit.

Právní předpis výslovně neupravoval nákladní list, ale normoval přepravní listinu. Náložný list v hospodářském zákoníku výslovně zmíněn nebyl.

4.3 Zákoník mezinárodního obchodu

Účelem zákona č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu) bylo podle § 1 souborným způsobem upravit majetkové vztahy v mezinárodním obchodním styku na základě zásady plné právní rovnosti a nepřítupnosti jakékoliv diskriminace kteréhokoliv z účastníků mezinárodního obchodu, napomáhat tak rozvíjení hospodářských styků Československé socialistické republiky se všemi zeměmi, nehledíc k rozdílům v jejich společenském a státním zřízení, a tím přispívat k upevnění mírového soužití a přátelství mezi národy.

4.3.1 Nákladní list

Smlouva o přepravě věci byla upravena v § 548–565 ZMO.

Dle § 548 ZMO se smlouvou o přepravě věci dopravce zavazoval odesilatel, že přepraví věc (zásilku) z jednoho místa (místo odeslání) do jiného místa (místo určení) a odesílatel se zavazuje zaplatit dopravci odměnu (přepravné).

Podle § 549 ZMO byl dopravce oprávněn žádat, aby mu odesílatel vydal písemné potvrzení o objednavce přepravy (nákladní list), a odesílatel byl oprávněn žádat, aby mu dopravce písemně potvrdil příjem zásilky. Nákladní list měl povahu průkazní listiny o smlouvě, prokazující právní vztah mezi odesílatelem a dopravcem.¹²

4.3.2 Náložný list

Na základě § 550 ZMO mohlo být mezi stranami ujednáno, že dopravce vydá odesilatelovi při převzetí zásilky k přepravě náložný list.

Náložný list byl v zákoníku mezinárodního obchodu vymezen jako listina představující nárok ze závazku dopravce vydat zásilku převzatou k přepravě osobě oprávněné podle listiny, která dopravci předloží náložný list a na něm potvrdí přijetí zásilky. Náložný list byl tedy považován za cenný papír, aniž by to však zákoník mezinárodního obchodu výslovně uvedl.

Náložný list mohl být vydán na doručitele, na jméno určité osoby nebo na její řad. Ust. § 551 zároveň stanovilo, že náložný list na doručitele převádí se odevzdáním, náložný list na jméno podle předpisů o postupu pohledávky. Osoba, na jejíž řad byl náložný list vydán, byla oprávněna převést vyplněným nebo nevyplněným rubopisem práva z náložného listu na další osoby, které byly oprávněny k dalšímu takovému převodu. Nebylo-li v náložném listě uvedeno, na čí řad je vydán, platilo, že je vydán na řad odesílatele.

Byl-li vydán náložný list, nabývala práva ze smlouvy vůči dopravci okamžikem, kdy požádala o vydání zásilky po jejím dojetí do místa určení nebo po lhůtě, kdy tam měla dojít, osoba oprávněná požadovat vydání zásilky

---

¹² BYSTRICKÝ, R., KOPÁČ, L., KUČERA, Z. *Právo mezinárodního obchodu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1970, s. 197.

při předložení náložného listu. Tímto okamžikem přecházela na tuto osobu i práva na náhradu škody podle § 559 a 560 ZMO. Touto osobou byla

- podle náložného listu na jméno osoba v něm uvedená;
- podle náložného listu na řad osoba, na čí řad je náložný list vystaven, nebyl-li převeden rubopisem; byl-li takto náložný list převeden, osoba, která je uvedena jako poslední v nepřerušené řadě rubopisů, nebo doručitel náložného listu s posledním rubopisem nevyplněným; dopravce se zprošťuje závazku z přepravní smlouvy, jestliže v dobré víře zásilku vydá osobě, která nabyla náložný list na základě rubopisu, i když na tuto osobu nároky z přepravní smlouvy nepřešly;
- podle náložného listu na doručitele jeho doručitel.

Ust. § 552 ZMO vymezilo i obsahové náležitosti náložného listu. Dopravce byl povinen v náložném listě uvést:

- označení přepravované věci (zásilky) podle druhů, množství a značek;
- jméno a sídlo (bydliště) dopravce;
- jméno odesilatele;
- jméno příjemce nebo údaj, že náložný list byl vydán na řad nebo na doručitele;
- místo určení;
- místo a den vydání náložného listu a podpis dopravce.

Náložný list mohl být vydán ve více stejnopisech. Byl-li náložný list vydán ve více stejnopisech, vyznačil se počet stejnopisů na každém z nich. Po vydání zásilky na jeden stejnopis oprávněné osobě pozbyly ostatní stejnopisy platnosti.

Náložný list byl rozhodný pro právní vztah mezi dopravcem a osobou oprávněnou požadovat vydání zásilky při předložení náložného listu. Dopravce se nemohl vůči této osobě dovolávat ustanovení přepravní smlouvy, pokud nebyla v náložném listě obsažena nebo pokud se tam na ně výslovně nepoukazovalo. Proti osobě oprávněné k přijetí zásilky podle náložného listu mohl dopravce vznést jen námitky, které vyplývaly z obsahu náložného listu nebo z vlastního vztahu dopravce k oprávněnému.

Dle § 554 ZMO pokud byl vydán náložný list a byl již předán osobě oprávněné požadovat vydání zásilky, mohla příkazy k přerušení přepravy a vrácení

zásilkou nebo dodání zásilkou jinému příjemci anebo jiné pokyny k nakládání se zásilkou udělit jen oprávněná osoba při předložení náložního listu, popřípadě jen při předložení všech jeho stejnopisů, byly-li vydány.

5 Léta 1991–2012

Po roce 1989 přistoupila Česká republika ke změně právního řádu, která mimo jiné reflektovala přechod k tržnímu hospodářství. ObčZ 1964 byl zásadně novelizován zák. č. 509/1991 Sb. (po novele dále též „ObčZ 1991“). Vedle toho byl přijat i obchodní zákoník.

5.1 Občanský zákoník ve znění novely č. 509/1991 Sb.

Smlouva o přepravě nákladu byla předmětem úpravy § 765 až 773 ObčZ 1991. Smlouvou o přepravě nákladu vzniklo odesíteli právo, aby mu dopravce za přepravné zásilku přepravil do určeného místa a vydal ji určenému příjemci. Odesítel byl povinen dopravci na požádání objednávku přepravy písemně potvrdit. I dopravce byl povinen na požádání odesílatele převzetí zásilky písemně potvrdit. Občanský zákoník obecně neupravil vznik přepravní smlouvy. Odborná literatura¹³ vycházela z toho, že úpravu vzniku přepravní smlouvy obsahují jednotlivé přepravní řády. Nákladní list ani náložný list výslovně upraveny v normách občanského zákoníku nebyly.

V době přijetí novely občanského zákoníku č. 509/1991 Sb. platila vyhláška č. 132/1964 Sb., o železničním přepravním řádu, ve znění pozdějších předpisů. Nákladní list byl normován v § 41 vyhlášky v podstatě jako formulář (tiskopis). Odesíteli stanovila úprava povinnost provést v nákladním listu určité zápisy obsahující údaje nezbytné pro provedení přepravy. Ust. § 50 odst. 8 citované vyhlášky normovalo, že přepravní smlouva je sjednána, jakmile odesílací stanice přijala k přepravě zásilku s nákladním listem. Přijetí zásilky byla stanice povinna potvrdit v nákladním listu otiskem datového razítka. Otisknutí datového razítka na nákladním listu bylo považováno za důkaz o sjednání přepravní smlouvy. Odesílací stanice byla rovněž povinna potvrdit přijetí zásilky otiskem datového razítka na druhopisu

¹³ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 2275; ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*, 2. svazek § 488–880. Praha: Linde, a. s., 2008, s. 2287.

nákladního listu, který se vydal odesílateli. Pozdější předpis, nařízení vlády České republiky č. 1/2000 Sb., o přepravním řádu pro veřejnou nákladní dopravu, stanovilo v § 3 odst. 2, že přepravní smlouva je uzavřena převzetím vozové zásilky dopravcem k přepravě a potvrzením přijetí vozové zásilky dopravcem v nákladním listu. Ust. § 4 citovaného nařízení stanovilo, že přepravní smlouva je splněna vydáním vozové zásilky dopravcem příjemci zapsanému v nákladním listu. Převzetí zásilky muselo být v nákladním listu příjemcem potvrzeno. Nařízení rovněž stanovilo náležitosti nákladního listu v § 5 citovaného nařízení. Nákladní list je vydáván dopravcem. Nákladní list sestává ze čtyř dílů:

- prvopis nákladního listu, který se vydá ve stanici určení se zásilkou příjemci;
- účetní list, který doprovází zásilku ze stanice odesílací až do stanice určení a po splnění přepravní smlouvy zůstane dopravci, který zásilku vydal;
- odběrný list, který doprovází zásilku ze stanice odesílací až do stanice určení a po potvrzení převzetí zásilky příjemcem zůstane dopravci, který zásilku vydal;
- druhopis nákladního listu, který se vydá ve stanici odesílací odesílateli po přijetí zásilky k přepravě.

Nákladní list podle nařízení obsahuje

- a) název stanice odesílací a stanice určení;
- b) jméno a příjmení, datum narození a adresu odesílatele, jde-li o fyzickou osobu;
- c) obchodní jméno (název), identifikační číslo a sídlo odesílatele, jde-li o právnickou osobu;
- d) jméno a příjmení a adresu příjemce, jde-li o fyzickou osobu, a obchodní jméno (název), identifikační číslo, pokud je odesílateli známo, a sídlo příjemce, jde-li o právnickou osobu;
- e) pojmenování obsahu přepravované zásilky, včetně označení nebezpečných věcí;
- f) hmotnost obsahu přepravované zásilky nebo jiný údaj o množství obsahu přepravované zásilky;
- g) seznam listin, které jsou přiloženy k nákladnímu listu;

- h) seznam listin, které s přepravovanou zásilkou souvisejí a nejsou k nákladnímu listu přiloženy, s uvedením místa jejich uložení;
- i) obchodní jméno, identifikační číslo a sídlo dopravce, který uzavírá přepravní smlouvu;
- j) číslo vozu;
- k) identifikační údaje o plombách;
- l) datum a hodina uzavření přepravní smlouvy;
- m) podací a dodací číslo nákladního listu;
- n) dovozní a poplatky s přepravou související;
- o) potvrzení převzetí zásilky příjemcem s uvedením dne a hodiny převzetí.

Údaje v nákladním listu uvedené pod písmeny a) až h) a j) a k), je povinen vyplnit odesílatel, ostatní údaje vyplňuje dopravce.

Nákladní list může obsahovat i další náležitosti stanovené ve smluvních přepravních podmínkách.

Nákladní list vydaný podle železničního přepravního řádu je podmínkou pro vznik přepravní smlouvy a zároveň slouží i jako důkazní prostředek potvrzující existenci uzavřené přepravní smlouvy. Nicméně stanovit povinnost převzít nákladní list jako *conditio sine qua non* pro vznik smlouvy přepravní by představovalo zatížení řady právních poměrů mezi odesílateli a dopravci tím, že by smlouva přepravní vůbec nevznikla v případech, kdy zásilka byla řádně převzata, ale nákladní list nebyl vystaven nebo byl vystaven s nedostatečnými náležitostmi.¹⁴

Ust. § 3 odst. 1 nařízení vlády ČR č. 1/2000 Sb., o přepravním řádu pro veřejnou drážní nákladní dopravu, ve vztahu k náložnému listu stanoví, že ve vnitrostátní přepravě vozových zásilek lze namísto nákladního listu použít náložný list podle občanského zákoníku (stav po přijetí zákona č. 89/2012 Sb.)

¹⁴ Stejně ŠVESTKA, SPÁČIL, ŠKÁROVÁ, HULMÁK a kol., 2009. op. cit., s. 2288.

5.2 Obchodní zákoník

Zákon č. 591/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále též „obch. zák.“) upravoval smlouvu o přepravě věci v § 610 až 629. Úprava platila pro podnikatele jako smluvní strany, popř. jiné osoby za podmínek stanovených v § 261 odst. 2, resp. § 262 obch. zák.

5.2.1 Nákladní list

Podle § 610 obch. zák. se smlouvou o přepravě věci dopravce zavazoval odesílateli, že přepraví věc (zásilku) z určitého místa (místo odeslání) do určitého jiného místa (místo určení), a odesílatel se zavazuje zaplatit mu úplat (přepravné). Dopravce byl dle § 611 obch. zák. oprávněn požadovat, aby mu odesílatel potvrdil požadovanou přepravu v přepravním dokladu, a odesílatel byl oprávněn požadovat, aby mu dopravce písemně potvrdil převzetí zásilky. Ani obchodní zákoník nenormoval nákladní list jako přepravní doklad. Ust. § 629 obch. zák. mj. stanovilo, že prováděcí předpisy mohou upravit odchýlně přepravu železniční, leteckou, silniční, vnitrozemskou vodní a námořní, pokud jde o vznik smlouvy a přepravní doklady, takže se připustila možnost, že nákladní list bude upraven přepravním řádem pro určitý druh přepravy.

5.2.2 Náložný list

Obchodní zákoník však výslovně upravil list náložný. Podle § 612 obch. zák. mohl být dopravce povinen vydat odesílateli při převzetí zásilky k přepravě náložný list na základě smlouvy. Zároveň se dovozovalo, že tato povinnost může být založena i z právního předpisu upravujícího určitý druh přepravy.¹⁵

Náložný list byl vymezen jako listina, s níž bylo spojeno právo požadovat na dopravci vydání zásilky v souladu s obsahem této listiny. Dopravce byl povinen zásilku vydat osobě oprávněné podle náložného listu, jestliže mu tato osoba náložný list předloží a potvrdí na něm převzetí zásilky. Náložný list nebyl obchodním zákoníkem výslovně označen za cenný papír. Avšak § 1 zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, uvedlo náložný list mezi vyjmenovanými cennými papíry a zároveň stanovilo, že se na něj vztahuje úprava obsažená v tomto předpisu. Náložný list nemohl být vydán jako zaknihovaný cenný papír.

¹⁵ Např. ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 13. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1242.

Náložný list mohl podle § 613 obch. zák. znít na doručitele, na jméno určité osoby nebo na její řad. Práva z náložného listu na doručitele se převáděla předáním náložného listu osobě, která měla tato práva nabýt. Práva z náložného listu na jméno bylo možné převést na jinou osobu podle ustanovení o postoupení pohledávky. Práva z náložného listu vystaveného na řad oprávněné osoby bylo možné převést vyplněným nebo nevyplněným rubopisem. Nebylo-li v náložném listu uvedeno, na čí řad byl vydán, platilo, že byl vydán na řad odesílatele.

Ust. § 614 obch. zák. stanovilo obsahové náležitosti náložného listu. Dopravce byl povinen v náložném listu uvést:

- firmu nebo název a sídlo právnické osoby nebo jméno a místo podnikání, popřípadě bydliště fyzické osoby dopravce;
- firmu nebo název a sídlo právnické osoby nebo jméno a místo podnikání, popřípadě bydliště fyzické osoby odesílatele;
- označení přepravované věci;
- údaj, zda byl náložný list vydán na doručitele nebo jméno příjemce, popřípadě údaj, že byl vydán na jeho řad,
- místo určení;
- místo a den vydání náložného listu a podpis dopravce.

Náložný list bylo možno vydat i ve více stejnopisech. Byl-li náložný list vydán ve více stejnopisech, vyznačil se jejich počet na každém z nich. Po vydání zásilky oprávněné osobě na jeden stejnopis pozbývaly ostatní stejnopisy platnosti.

Za zničený nebo ztracený náložný list byl povinen dopravce vydat odesílateli nový náložný list s vyznačením, že jde o náložný list náhradní. V případě zneužití původního náložného listu byl odesílatel povinen uhradit škodu, která tím dopravci byla způsobena.

Obsah náložného listu byl rozhodný pro nároky osoby oprávněné podle náložného listu. Ust. § 616 obch. zák. zakotvilo přednost obsahu náložného listu před obsahem smlouvy o přepravě věci, pokud šlo o právní poměr mezi dopravcem a osobou z náložného listu oprávněnou. Dopravce se mohl dovolávat ustanovení smlouvy uzavřené s odesílatelem, jen pokud byla obsažena v náložném listu nebo pokud se na tato ustanovení v něm výslovně

odkazovalo. Vůči osobě oprávněné podle náložného listu mohl dopravce uplatnit jen námitky, které vyplývaly z obsahu náložného listu nebo ze vztahu dopravce k oprávněné osobě.

Osobě oprávněné z náložného listu zákon přiznával právo omezené dispozice se zásilkou po dobu její přepravy. Podle § 618 obch. zák. mohla tato osoba požadovat, aby přeprava byla přerušena a zásilka vrácena, nebo aby se zásilkou bylo naloženo jinak (např. byla uskladněna). V případě, že bylo vydáno více stejnopisů náložného listu, vyžadovalo se k udělení takového dispozičního pokynu předložení všech stejnopisů náložného listu.

Určení osoby oprávněné k převzetí zásilky v případě, že byl vydán náložný list, záviselo na formě náložného listu jako cenného papíru. Touto osobou byla podle náložného listu na jméno osoba v něm určená, podle náložného listu na řad osoba, na čí řad byl náložný list vystaven, nebyl-li převeden rubopisem nebo byl-li náložný list převeden, osoba, která je uvedena jako poslední v nepřerušené řadě rubopisů, nebo doručitel náložného listu s posledním rubopisem nevyplněným, podle náložného listu na doručitele osoba, která náložný list předložila dopravci. Byl-li náložný list převeden rubopisem, zprostil se dopravce závazku, jestliže v dobré víře vydal zásilku osobě, která nabyla náložný list na základě rubopisu bez ohledu na to, zda na ni byly převedeny nároky ze smlouvy. O rubopisu platila obdobně ustanovení o směnkách (§ 11 zákona č. 191/1950, Sb., směnečný a šekový).

6 Léta 2012 – současnost

6.1 Občanský zákoník 89/2012 Sb.

6.1.1 Nákladní list

Právní úprava přepravy věci v občanském zákoníku navázala na úpravu obsaženou v obchodním zákoníku. Smlouvou o přepravě věci se podle § 2555 ObčZ dopravce zavazuje odesílateli, že přepraví věc jako zásilku z místa odeslání do místa určení, a odesílatel se zavazuje zaplatit dopravci přepravné. Smlouva o přepravě věci nemá předepsanou písemnou formu. Podle § 2556 ObčZ je odesílatel povinen potvrdit dopravci na jeho žádost objednávku přepravy. Dopravce je naopak povinen potvrdit odesílateli na jeho

žádost převzetí zásilky. Pro potvrzení vystavovaná odesilatelem i dopravcem je stanovena písemná forma. Vzhledem ke skutečnosti, že zákon neukládá dopravci, aby písemně potvrdil přijetí objednávky přepravy, je písemné potvrzení převzetí zásilky k přepravě faktickým potvrzením akceptace objednávky přepravy dopravcem. Ač tak zákonná úprava výslovně nestanoví, lze soudit, že písemné potvrzení převzetí zásilky může být považováno za nákladní list, o kterém se v souvislosti s úpravou náhrady škody zmiňuje § 2566 odst. 3 ObčZ.¹⁶

Výklad této právní úpravy podporuje i ustanovení § 2 nařízení vlády ČR č. 1/2000 Sb., o přepravním řádu pro veřejnou drážní nákladní dopravu, které nákladní list vymezuje jako přepravní doklad o uzavření smlouvy o přepravě věci nebo živých zvířat jako vozové zásilky (viz dříve).

6.1.2 Náložný list

Právní úprava náložného listu je předmětem § 2572–2577 ObčZ. Ten náložný list považuje za cenný papír, se kterým je spojeno právo požadovat na dopravci vydání zásilky v souladu s obsahem náložného listu. Náložný list lze vydat na jméno, na řad nebo na doručitele. Neobsahuje-li náložný list jméno osoby, na jejíž řad je vydán, považuje se za vystavený na řad odesilatele.

Po vydání náložného listu má právo přerušit přepravu jen osoba oprávněná z náložného listu. Bylo-li vydáno více stejnopisů náložného listu, vyžaduje se předložení všech stejnopisů. Pokud je vydán náložný list, má právo na vydání zásilky osoba oprávněná k tomu podle náložného listu. Vůči držitelu náložného listu může dopravce uplatnit jen námitky plynoucí z obsahu náložného listu nebo ze svých práv proti držiteli a může se dovolat ujednání obsažených ve smlouvě, kterou uzavřel s odesilatelem, jsou-li tato ujednání v náložném listu obsažena, anebo odkazuje-li na ně náložný list výslovně.

Zároveň náložný list může představovat potvrzení o převzetí zásilky.

Ust. § 2572 odst. 2 ObčZ vymezuje minimální obsah náložného listu. Náložný list obsahuje alespoň:

- a) jméno dopravce a jeho bydliště nebo sídlo;

¹⁶ Srov. SEDLÁČEK, P. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1011.

- b) jméno odesilatele a jeho bydliště nebo sídlo;
- c) označení, množství, váhu nebo objem přepravovaných věcí;
- d) formu náložného listu; pokud byl vydán na jméno nebo na řad, i označení osoby, na jejíž jméno nebo řad byl vydán;
- e) údaj o místě určení;
- f) místo a den vydání náložného listu a dopravcův podpis.

Je zřejmé, že absence některého z požadovaných údajů by vedla k neplatnosti náložného listu jako cenného papíru, nicméně do náložného listu lze uvést i další náležitosti.

Právní úprava připouští vydání náložného listu ve více stejnopisech. Dopravce je v takovém případě povinen vyznačit na každém stejnopisu jejich počet.

Náložný list není umořitelným cenným papírem. Dopravce je povinen vydat odeslateli za zničený nebo ztracený náložný list nový náložný list s vyznačením, že se jedná o náhradní náložný list. Odesílatel nahradí dopravci škodu, vznikne-li mu zneužitím původního náložného listu.

7 Závěr

Právní úprava nákladního listu a náložného listu obsažená v předpisech tzv. První republiky byla charakteristická relativně velkou podrobností regulace obou listin. Nákladní (povozní) list byl úpravou považován za důkaz o uzavření smlouvy nákladní, u které nebyla stanovena obligatorně písemná forma, nicméně jeho vydání odesílatelem bylo nezbytné pouze v případě žádosti povozníka. Všeobecný obchodní zákoník sice výslovně upravil náležitosti nákladního listu, ale šlo o výčet pouze demonstrativní, který mohl být doplněn odesílatelem. Nákladní list provázal zboží na cestě a po doručení zboží na místo určení se odevzdával příjemci. Nákladní list nebyl považován za cenný papír.

Náložný list byl vystavován na základě dohody odesílatele a povozníka. Náložný list byl cenným papírem (skripturní obligací), do kterého bylo inkorporováno právo na vydání zboží povozníkem. Náložný list byl vystavován povozníkem na jméno toho, jemuž mělo být zboží vydáno nebo na řad této osoby. Náložný list vydaný na řad byl indosovatelný obdobně

jako směnka, nicméně provedenému indosamentu se nepřiznávaly účinky garanční. Náložný list bylo možno vydat i v opisu, který však vydával povozníkovi a podepisoval odesílatel. Náložným listem se řídily právní poměry mezi povozníkem a příjemcem zboží; ujednání nezahrnutá do náložného listu neměla účinky vůči příjemci zboží, pokud nebylo ujednáno něco jiného. Právní poměr mezi povozníkem a odesílatelem se řídil smlouvou nákladní.

Již v době platnosti všeobecného obchodního zákoníku byla úprava smlouvy nákladní v železniční dopravě pojata poněkud odlišně. Železniční dopravní řád vydávaný vládním nařízením požadoval vydání nákladního listu odesílatelem a jeho potvrzení železniční výpravou. I náležitosti nákladního listu byly v železničním dopravním řádu upraveny poněkud odlišně a velmi podrobně.

Střední občanský zákoník normoval nákladní list jako písemné potvrzení odesílatele o objedávce dopravy podle smlouvy nákladní na žádost dopravce, přičemž se úprava přibližovala regulaci listu zasílatelského. Nákladní list doprovázel náklad a po skončení dopravy se odevzdal tomu, komu byl náklad určen. Nákladní list nebyl považován za cenný papír a právní úprava již výslovně nestanovila jeho náležitosti.

Tehdy platné železniční přepravní řády vydávané vládním nařízením stanovily větší podrobnosti obsahu a vydávání nákladního listu.

Podle středního občanského zákoníku vydal dopravce odesílateli náložný list na základě dohody s odesílatelem. Právní úprava stanovila podstatné náležitosti náložného listu; vedle toho bylo možno do náložného listu uvést i další náležitosti. Náložný list mohl být vydán jako cenný papír na řad nebo na jméno. Cenný papír opravňoval majitele k vydání nákladu a zároveň i k udělení nových příkazů dopravci stran provedení dopravy nákladu.

Následná právní úprava nákladní přepravy byla rozdělena dle povahy právních vztahů mezi občanský zákoník, hospodářský zákoník a zákoník mezinárodního obchodu. Jak občanský zákoník, tak i hospodářský zákoník výslovně nákladní ani náložný list neupravily.

Zákoník mezinárodního obchodu normoval nákladní list jako potvrzení odesílatele o objedávce přepravy prokazující existenci právního vztahu mezi odesílatelem a dopravcem. Náložný list byl vymezen jako listina

představující nárok ze závazku dopravce vydat zásilku převzatou k přepravě osobě oprávněné podle listiny, kterou předložila. Náložný list bylo možno vydat na doručitele, na řad nebo na jméno. Nicméně právní úprava náložný list výslovně jako cenný papír neoznačila.

Zákoník mezinárodního obchodu upravil i obsahové náležitosti náložného listu, umožnil jeho vydání ve více stejnopisech a stanovil práva osoby oprávněné z náložného listu.

Transformace národního hospodářství po roce 1989 vedla k transformaci právního řádu. V oblasti právní regulace smlouvy o přepravě věci došlo k úpravě občanského zákoníku, která však nevedla k výslovné regulaci nákladního či náložného listu. Relativně podrobnou úpravu nákladního listu obsahovaly železniční přepravní řády.

Ani obchodní zákoník neoznačil úpravou používaný přepravní doklad za nákladní list. Větší pozornost však byla věnována právní úpravě náložného listu. Náložný list byl považován za cenný papír, ale nemohl být vydán jako zaknihovaný cenný papír. Právní úprava dovolovala vydat náložný list na doručitele, na jméno osoby nebo na její řad. Obchodní zákoník stanovil povinné náležitosti náložného listu a umožnil jej vydat ve více stejnopisech. Za zničený nebo ztracený náložný list byl dopravce povinen vydat náhradní náložný list. Náložný list opravňoval majitele k vydání zásilky a k určitým dispozicím se zásilkou.

Současně platná právní úprava v občanském zákoníku zná jak nákladní, tak i náložný list. Právní úprava se však o nákladním listu pouze zmiňuje, zatímco regulace náložného listu je normována v návaznosti na úpravu dříve obsaženou v obchodním zákoníku.

Výše uvedené nasvědčuje závěru, že právní úprava nákladního listu jej vždy chápala jako potvrzení o smlouvě o přepravě věci, která byla uzavřena, a důkaz o existenci právního poměru mezi odesilatelem a přepravcem. Skutečnost, že nákladní list byl vydáván odesilatelem, lze přičítat tomu, že odesílatel formuloval požadavky na provedení přepravy a v podstatě uděloval instrukci k její realizaci. Nákladní list nikdy nebyl pojat jako cenný papír. Rozsah právní regulace se postupem času stále zužoval. Železniční přepravní řády však vždy obsahovaly úpravu podrobnější.

Náložný list byl vždy právní úpravou pojímán jako cenný papír. Podrobnost a rozsah právní úpravy se v jednotlivých obdobích lišil. Moderní úprava umožnila vydávat cenný papír ve všech třech formách a ve více stejnopisech. Tuto úpravu lze charakterizovat jako liberálnější, více respektující flexibilitnost požadavků obchodní praxe. Právní úprava obchodního zákoníku a současně platného občanského zákoníku v souladu s požadavky obchodní praxe umožnila ztracený nebo zničený náložný list nahradit náhradním náložným listem. Došlo tím k odstranění povinnosti soudně umořit náložný list jako cenný papír, což představovalo vzhledem k charakteru a době trvání přepravy věci velmi zatěžující prvek.

Lze konstatovat, že právní úprava nákladního i náložného listu v kodexových úpravách je relativně stabilizovaná a postupně směřuje ke stále větší míře obecnosti.

Určitá specifika lze sledovat v rámci právní regulace železniční nákladní přepravy, která má velmi dlouhou historickou tradici. Zvláštnosti úpravy zejména v moderní době přirozeně obsahují i přepravní řády regulující jiné způsoby dopravy (vodní, silniční apod.), ty však nebyly předmětem zkoumání především z důvodů rozsahu příspěvku.